

Information om tolkning och tolkar

Denna information vänder sig främst till dig som ska hålla i kartläggningssamtal men även till skolpersonal och andra som utför tolkning (modersmåls lärare, flerspråkiga ämneslärare och studiehandledare).

Tolkade samtal – en ovanlig kommunikationsform

Att samtala via en tredje part kan vara en utmaning för många. För att samtalet ska fungera kan deltagarna behöva prata ihop sig i förväg. Vid alla tolkade samtal bör vi följa god tolksed¹ Det innebär att tolken

- 1) återger all information så exakt som möjligt
- 2) behandlar denna information som konfidentiell
- 3) förhåller sig opartiskt till det som sägs och dem som deltar
- 4) återger vad deltagarna sagt i första person (jag-form).

Att tänka på för dig som leder samtalet:

- Informera i god tid den som ska utföra tolkningen om kartläggningens syfte och material.
- Presentera tolken för eleven och låt tolken presentera sig och sin funktion.
- Kontrollera att tolken och eleven förstår varandra och tala om hur samtalet ska gå till.
- Se till att eleven, tolken och du sitter så att ni ledigt kan samtala, helst i en trekant.
- Vänd dig direkt till eleven, som du skulle ha gjort i ett enspråkigt samtal, prata inte om eleven med tolken.
- Kontrollera själv att eleven förstår vad frågorna handlar om, överlåt inte det till tolken.
- Anpassa taltempot efter elevens ålder m.m., och tolkens tolkförmåga.
- Tala tydligt och genomtänkt i korta meningar, men inte i lösa ord och fragment.
- Ställ hellre en fråga i taget än flera i rad.

Att tänka på för dig som utför tolkning:

- Sök information om uppdraget och läs igenom kartläggningsmaterialet, inklusive lärarhandledningen.
- Gör en gloslista med nyckeltermerna.
- Tolk i jag-form för bägge parter, det förstärker deras känsla av att samtala med varandra.
- Signalera om någon talar för fort eller om det är något du inte har uppfattat.
- Om du ber någon om förtydligande, tala om vad som händer för den andra parten.
- Involvera dig inte i långa enspråkiga dialoger med någon av deltagarna, det kan få den andra att känna sig utanför.
- Förse dig med ordlistor och slå upp ord och uttryck som du är osäker på.

Att tänka på vid beställning av tolk

Tolktjänster är vanligen föremål för upphandling. Uppdragen går via tolkförmedlingar som har listor över frilansande tolkar. När du beställer är det bra att tänka på att det finns en stor variation i språkkunskaper och tolkkompetens bland

¹https://www.kammarkollegiet.se/download/18.27f1fe4c168c1d817515205f/1551777027993/God_tolksed_mars2019.pdf

tolkar. Som beställare kan du begära att få en tolk med en bestämd kvalifikation. Om förmedlingen inte kan garantera önskad kvalitet kan du söka själv via Kammarkollegiets tolkregister. För att försäkra dig om att få rätt tolk kan du kontrollera tre saker: *auktorisering, utbildning* och *språklig varietet*.

Auktoriserad tolk är en skyddad yrkestitel. Auktoriseringen garanterar en basnivå när det gäller språkkunskaper i svenska och ett annat språk samt kunskaper i tolkteknik och tolketik. Auktorisation får bara den som har klarat Kammarkollegiets prov med godkänt resultat. På auktorisationsmyndighetens webbplats³ finns ett sökbart register över auktoriserade tolkar.

Kammarkollegiet administrerar också ett register över personer som avslutat en svensk tolkutbildning. På Stockholms universitet finns en *tolkutbildning* som omfattar tre terminers heltidsstudier. På vissa folkhögskolor och studieförbund bedrivs *grundutbildning till kontakttolk* för samhällets behov. Dessa organiseras på deltid (två terminer på halvtid eller fyra terminer på kvartstid).

Några av de stora invandraspråken i Sverige talas i många olika länder, där språken utvecklats olika och de som talar ett visst språk har mer eller mindre lätt att förstå varandra. Så är det t.ex. med arabiska, kurdiska, bosniska-kroatiska-serbiska och spanska. Därför kan det vara klokt att du tar reda på vilken *varietet* av språket som eleven talar och försäkrar dig om att tolken klarar den.

Flerspråkig personal eller yrkesverksam tolk

Om någon som medverkar i kartläggningen inte känner till dess syfte är risken stor att resultatet blir missvisande. Detsamma gäller om någon får utföra tolkning utan att ha tillräckliga tolk- och språkkunskaper. Det är en vanlig missuppfattning att den som talar två eller flera språk automatiskt också kan tolka. Bland de uppenbara riskerna med att låta vem som helst utföra tolkning är att kartläggningens frågor och elevens svar bli missförstådda, felaktigt översatta eller inte översatta alls; att eleven får hjälp att svara på ett visst sätt och att den som utför tolkningen frestas att svara som hon av någon anledning tycker verkar korrekt, oavsett vad eleven säger. Det är också mycket svårare att memorera och översätta ett ordrikt och osäkert svar, än ett som är kort och koncist.

Tolkning kan utföras både med tolken på plats och med tolken på distans, via telefon eller dator. Om distanstolkning väljs, se i god tid till att ljudkvaliteten blir bra och att tekniken fungerar. Tala om för tolken vilka som deltar i samtalet och vad som händer när det uppstår tystnader, exempelvis om en elev tittar på bilder.

Fördelen med att en modersmållärare eller annan skolpersonal utför tolkningen är att dessa finns i skolan och redan kan ha etablerat en förtroendefull relation med eleverna. Det händer också att modersmållärare har erfarenheter av och även utbildning i att tolka. Om skolan väljer denna lösning är det lämpligt att den som utför tolkningen inledningsvis förklarar både sin uppgift i samtalet och sin funktion i det framtida skolarbetet (t.ex. som modersmållärare).

Eleven kan behöva stöttning för att känna sig bekväm i situationen. Liksom i ett vanligt samtal kan samtalsledaren inleda med småprat med hjälp av tolken. Den som utför tolkning kan naturligtvis stötta eleven direkt, vilket kan bidra till en positiv stämning. Men tänk på att om det görs utan att småpratet också tolkas till samtalsledaren, kan både dennes roll och tolkens uppgift i samtalet blir oklar för eleven. Det är viktigt att eleverna får svara självständigt på kartläggningens frågor och att de vänder sig direkt till samtalsledaren, inte till den som utför tolkning.

²<https://www.kammarkollegiet.se/vara-tjanster>

³<https://www.kammarkollegiet.se/vara-tjanster/tolk/sok-tolk-i-vart-register>